

ACElife-HANKKEEN VAIKUTTAVUUSKERTOMUS 1/3

Vaikuttavuustavoite 1:

**Sosiaali- ja terveyspalvelujen
suunnittelijoiden, tutkijoiden ja lasten
ymmärryksen lisääminen lapsuudenajan
haitallisista kokemuksista sekä niiden
mahdollisista vaikutuksista**

Yhteiskunnallinen haaste

Moni suomalainen kokee lapsuutensa aikana asioita, joilla voi olla pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia yksilön hyvinvointiin ja terveyteen. Tällaisia kokemuksia ovat muun muassa erilainen lapsen kohdistuva väkivalta ja laiminlyönti sekä perheen monimuotoiset ongelmat, kuten vanhempien välisen väkivallan todistaminen, vanhemman mielenterveys- ja päihdehäiriöt tai rikollinen toiminta. Kansainvälisessä tutkimuksessa tällaisia kokemuksia kutsutaan usein kattokäsitteellä *adverse childhood experiences* (ACE), joka voidaan suomentaa käsitteellä haitalliset lapsuudenkokemukset.

Haitallisten lapsuudenkokemusten kasautuminen vaarantaa lapsen kasvun ja kehityksen, ja asettaa lapset lähtökohtaisesti eriarvoiseen asemaan. Kokemusten vaikutukset voivat näkyä niin mielenterveyshäiriöinä, päihteidenkäyttönä, somaattisina sairauksina kuin rikollisena käyttäytymisenä. Tämä on haaste niin yksilöiden hyvinvoinnin kuin yhteiskunnankin näkökulmasta, sillä lapsuudenajan haitalliset kokemukset vaikutuksineen muodostavat merkittävän kansantaloudellisen kysymyksen. Haitallisten lapsuudenkokemusten vaikutusten kustannusten esimerkiksi myöhemmällä iällä tarvittavina mielenterveyspalveluina, työkyvyttömyytenä tai oikeusjärjestelmän kuluina on arvioitu olevan huomattavia.

On tärkeää, että haitallisia lapsuudenkokemuksia ja niiden haittavaikutuksia pyritään ennaltaehkäisemään. Se edellyttää tietopohjaa, joka on Suomessa vielä puutteellista. Tuotamme ACElifessä ilmiön ymmärtämiseksi vaadittavaa tietoa rekisteritutkimuksen avulla ja viemme sitä sidosryhmiemme avulla niihin keskusteluihin, joissa suunnitellaan hyvinvointipalveluita.

Monitieteellinen tutkimus ja yhteistyö

ACElife hyödyntää laajaa rekisteriaineistoa, jossa on kerätty ja yhdistetty tietoa eri viranomaisrekistereistä. Aineisto kattaa kaikki Suomessa vuonna 2000 asuneet alle 15-vuotiaat lapset, heidän vanhempansa ja muut saman talouden aikuiset, sekä muualla asuvat biologiset vanhemmat. Tiedot päivittyvät aineistoon vuosittain. Aineisto mahdollistaa moninaisten haitallisten kokemusten tarkastelun, kuten vanhempien mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö, vanhemman vankeus ja lapsen kokema väkivalta. Tutkimme erityisesti haitallisten lapsuudenkokemusten piirteitä, kasautumista ja vaikutuksia myöhempään elämään yhdistäen väestötieteen, psykologian, terveystieteiden, oikeustieteen ja yhteiskuntatieteen näkökulmia. Rekisteriaineiston pohjalta saadut tulokset tukevat osaltaan muiden työpakettien tutkimusta, jossa tarkastellaan samaa ilmiötä palveluiden ja lasten osallisuuden näkökulmasta, muiden

tietealojen teorioita ja menetelmiä hyödyntäen. Lisäksi ACElife:lla on tieteellinen monitieteellinen neuvoa-antava elin, joka koostuu kansainvälisistä alan tutkijoista.

Vuoden 2023 julkaisuissamme olemme saaneet kiinnostavia tuloksia erityisesti vanhempien mielenterveysongelmien ja päihdeongelmien merkityksestä lapsen myöhempään elämään. Vanhempien mielenterveyden häiriöt ovat muun muassa lasten päihteiden käytön riskitekijöitä (Bishop, ym., 2023). Vanhempien mielenterveyden häiriöistä tai päihteiden käytöstä johtuvat sairaalajaksot lisäävät myös lasten itsensä vahingoittamisen riskiä (Pitkänen, 2023). Yhteyden vanhempien ja lasten välillä voivat toki toimia myös toisinpäin. Tutkimuksessamme havaittiin, että äitien psykiatrisen hoidon käyttö kasvoi lyhytaikaisesti heidän lapsensa jouduttua sairaalaan itsensä vahingoittamisen vuoksi (Pitkänen, ym., 2023).

Yhteiskunnallinen vuorovaikutus

Olemme lisänneet tietoisuutta ja ymmärrystä haitallisten lapsuudenkokemusten merkityksestä kehittäjille ja päättäjille suunnattujen virtuaalikalorien (6/2023) kautta sekä kertomalla ensimmäisten tutkimustemme tuloksista sidosryhmille ACElifen pyöreän pöydän tilaisuudessa (5/2023). Olemme antaneet aiheesta haastatteluja medialle ja kertoneet haitallisten lapsuudenkokemusten merkityksestä useille aihealueen kannalta keskeisten palveluiden kehittäjille. Esimerkkinä voidaan mainita turvakotien työntekijät, joita syksyllä 2023 koulutettiin ACE-kokemusten merkityksestä myöhemmän väkivallan ennustajana sekä oikeusjärjestelmässä eri rooleissa toimivat, joille on avattu ACE-kokemusten yleisyyttä oikeusprosessissa osallisten sekä vankien keskuudessa. Vuorovaikutteisessa koulutustilaisuudessa integratiivisten lasten ja nuorten osaamis- ja tukikeskusten kehittäjille korostui se, miten niin palveluiden kehittämisessä kuin tutkimuksessakin ACE-ilmiötä on välttämätöntä lähestyä monitieteisesti ja -näkökulmaisesti.

Lähteet

1. Bishop, L., Almqvist, Y., Pitkänen, J. & Martikainen, P. 2023. Offspring hospitalization for substance use and changes in parental mental health: A Finnish register-based study. *Advances in Life Course Research* 57 (100561).
2. Pitkänen, J. (2023) Adverse childhood experiences, parental socioeconomic resources and hospital-presenting self-harm in adolescence and young adulthood. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/355438>
3. Pitkänen, J., Remes, H., Aaltonen, M., & Martikainen, P. (2023). Moderating role of sociodemographic factors in parental psychiatric treatment before and after offspring severe self-harm. *Journal of Affective Disorders*, 327, 145–154. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.02.015>